

Universitätsbibliothek Paderborn

**Floremundi Raemundi V. Cl. Olim Consiliarii Regis
Galliarvm Ex Calviniano Catholici Synopsis Omnium hujus
temporis Controversiarum tam inter Lutheranos,
Calvinistas quam alios plurimos. Sive Historia ...**

Raemond, Florimond de

Coloniae Agrippinae, 1655

caput decimum nonum. De sententiae contra Mariam Reginam latae
exsequutione; Bellieurii legatione ac protestatione; incredibili Mariae
constantia, morte & sepultura.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10880

Sed ad Tragedia huius Catastrophen veniamus, in qua regalis illus magnanimitas & constantia multo clarius elucebit.

*Ille quidem tanquam celsis radicibus arbor
Nixa, gerens mulier pectusque animunq; virilem,
Omnes excepit constanti mentis labores:
Quaeque viri exhorrent, alacris, nil terra vultus,
Nil animo, subijct, similis letae, atque renidens.
At vos Francigenae, Mariae diademate sacro
Quis caput ornatum, sceptris duplicique decoram
Vulstis dextram haec oculis tam tristia, sicis
Aspicitis, toto numquam spectacula mundo
Visa? Quis, ut par est, generosas concipite iras,
Et tantum prohibete nefas.*

DE SENTENTIAE CONTRA MARIAM
Reginam latae exequutione; Bellicurij legato-
ne approfatione; incredibili Mariz
constantia, morte & sepultura.

CAPIT. DECIMUMNONUM.

ARGUMENTVM.

- I. Capitalis sententia contra Scotiae reginam publica-
tur, & exequutioni demandatur.
- II. Bellicurij Gallorum regis in Angliam Legatus
ut exequutionem latae sententiae impediret, quae
tres menses ipsius respectu dilata fuit.
- III. Quid Scotiae reginae mortis sententiam indicantibus
responderit.
- IV. Tentatur ut a Catholica deficiat religione. Ante
mortem Pij V. Papae permissu, Eucharistiam ex
suis ipsa manibus sumit.
- V. Quanta constantia supplicium adierit: eiusque ex-
trema verba.
- VI. Magna gloria martyrium pro Catholica religio-
ne consummat, animamque Deo reddit.

Quemadmodum venti inconstantes, & modo remissi modo vehementes, nautis ac nauigantibus multo plus negotij ac periculi facessunt quam magna aliqua tempestas, quae continuo flatu atq; impulsu nauim breui ad portum optatum propellit: sic longa illa viginti annorum captiuitas Mariae reginae multo plus molestiarum attulit, quam violenta mors, cuius beneficio portum salutis breui momento assequuta est. O miram rerum mutationem! Id ipsum quod omnium malorum caput existimatur, in summam optimam

reginae felicitate vertit! Videte peruersi homines, quid vestri effecerint conatus. En illam ipsam quam vos ad abyssum vsque deprimere cogitastis, in summo gloriae ac felicitatis fastigio collocatam. Ut merito dies hic quem ex omnibus vos acerbissimum ei fuisse putatis, laetissimum ac faustissimum ei fuisse censendus sit. Tum enim demum viuere illa, tum immortalis esse coepit, quum per mortem hanc temporalem non vita solum ipsius, sed honor etiam atque dignitas omnino extincta credebatur. Quare triumphali hoc curru inuectam contemlemur ac sequamur, & in credibilem eius virtutem ac constantium admiremur, qua quanto magis deprimebatur, tanto magis exurgebat.

*nam quid formosius umquam
Gallia vidisti, quam quum tenera illa puella,
Bina manu gestans regali sceptris decore,
Permultis blando liquidum aera & aethera vultu
Me miserum: quoniam tantus decor ille recessit?
Aspice pullato luctum testantia amictu
Omnia, post gladio quam pulchra & candida ceruix
Illa abscissa fuit, sacet & sine nomine corpus.*

Sed ut ad institutum reuertamur, Vix Commissarij, de quibus supra, Londinum reuersi, Elisabethae quae a Maria regina vel ipsi audierant, vel in causa eius compererant, exposuerunt, quum statim in aula fama percrebuit, Mariam reginam capitis esse damnatam: quod factum fuerat etiam antequam illi Fodringhamum fuissent ablegati. Quae quidem sententia IV. Decembris Anno MDLXXXVI. Richemundae promulgata fuit: in qua Elisabetha, fatetur, Mariam se in fidem & patrocinium suscepisse: & sic perfidiam ipsa suam testatur & damnat. Non multo post Elisabetha nonnullis Angliae proceribus mandauit, ut sententiam illam exlequerentur: quod mandatum huc apponendum esse duxi, ut liqueret (quod haecenus praefraete negant haeretici) ad Mariae damnationem nihil magis valuisse quam religionis respectum. Sic ergo habet.

Elisabetha, per Dei gratiam, Angliae, Franciae & Hiberniae regina, Fidei Defensatrix, Fidelibus nostris dilectis & cognatis; Georgio Comiti Sarisburiensi, magno Angliae Marescallo, Henrico Comiti Cantij, Henrico Comiti Derbieniensi, Georgio Cumbriae Comiti, Henrico Comiti Pembrochae, Salutem. Visa sententia a Nobis & Consiliarijs nostris, Nobilibus & Iudicibus contra

Bb 2

Mariam

Mariam quondam Scotiae reginam Iacobi V. Scotiae quondam regis filiam ac haerem, quae communiter Scotiae Regina appellatur, Francorum regis viduam, laza & ab omnibus nostri regni Statibus in nuper habito Parlamento non conclusa solum, sed post maturam etiam deliberationem tamquam iusta & legitima, confirmata: visis etiam assiduis subditorum nostrorum precibus, rogantium Nos ac sollicitantium, ut non modo ad publicationem, sed etiam executionem eiusdem sententiae contra personam praedictae Mariae procedamus, quum in longiori eius detentione certo & evidenter non vita solum nostra, sed & ipsi subditi, eorumque posterit, atque adeo publicus regni status, tam quoad Evangelium & veram Christianam religionem, quam quoad pacem ac tranquillitatem, periclitentur: post multas dilaciones tandem dictam illam sententiam promulgari iussimus, haecenus vero ab eius executione dandis mandatis abstinuimus, licet interea à Parlamenti nostri Statibus quotidie moneremur, omnes nostros subditos tam ex Nobilitate quam alijs Ordinibus, pro ea qua vitam nostram, & qui ex ea dependet, felicem huius regni statum complectuntur cura, nihil magis petere atque desiderare, quam ut praedicta sententia executioni mandetur. Quamvis autem assiduae illae flagitationes, preces & consilia cum naturali nostra inclinatione & benignitate vehementer pugnarent: tamen visiti tandem tam ipsorum precibus, ad vitae nostrae securitatem solummodo spectantibus, quam publici ac privati in regno nostro status respectu, consensimus ut Iustitiae cursus ultra non inhiberetur. Eoque vobis, tamquam nobilissimis & praecipuis regni nostri membris mandamus, ut visis his quam primum Eodringhamum vos conferatis, & praesentibus Amia Pauleto arcis praefecto alijsque regni nostri Officiarijs saepedictam illam sententiam quo vobis videbitur loco tempore ac modo, in persona dictae Mariae executioni mandetis: non obstantibus quibuscumque legibus aut contrarijs iussionibus, &c. Gernouici I. Februarij, regni nostri anno xxix.

II. Mandatum hoc tertio mense post sententiae publicationem editum fuit. (c) Interea vero Henricus III. Galliae rex, ut rebus paene desperatis remedium aliquod afferret, Pomponium Bellieurius, ad Cancellariatus dignitatem merito post euectum, ad Elisaberham misit: qui vixit Lon-

dinum appulsus, summam statim haereticorum iniquitatem & acerbissimum in Mariam odium expertus est. Ut enim ab Elisabetae aditu & colloquio eum excluderent, famam spargi curarunt, Lutetiae vnde Legatus venerat, contagiosam luem vehementer grassari, atque ea Legati ministros esse infectos. Quam difficultatem quum patientia ille vicisset, Elisabetae quae in mandatis à rege habebat, non singulari modo facundia, sed mira etiam libertate exposuit: Regem suum Mariae, tam propinqua cognatione sibi deuinctae, utpote quae fratrem regis natu maiorem in matrimonio habuerit, & Franciae regina consecrata: ac coronata fuerit, causa ac praesenti fortuna vehementer affici; nec quidquam ei molestius posse contingere, quam si sacri illi Gallicorum liliorum flores, quibus Mariae caput paulo ante splenduerat, in aliena terra marcescere ac conculcari videantur. Quod si antiqui inter Galliam & Angliam federis respectus ab hoc tristi & cum omni ratione pugnante proposito auocare eam non possit; illud saltem consideraret, rem fore non novi modo & inter Reges ac Principes haecenus inusitati, verum etiam ad omnem posteritatem detestabilis exempli. Principis manum non decere fulmen (vri quidam pernicioso errore quo metuerentur, pingi voluerint) sed clementiam potius & benignitatem: qua sacro sanctae leges non modo non violentur, verum etiam conferuentur. Rem esse ferè inauditam, à quocumque rege aut reginam supremam aliquam Principem, in quem nullum illi ius sit, capitis supplicio condemnari atque affici: si qui vero id fecerint, eos aeterna apud omnem posteritatem infamia laborare. Regi aut Principi in neminem quam subditos ius esse. Supremos Principes non nisi à supremo iudice posse iudicari. Hanc sententiam non modo in Mariae, sed ipsius etiam Elisabetae caput lazarum, ut pote quae dicitur, Reginam iustitiae manibus tradi posse. Plagam hanc non facile coalituram. Cogitaret secus, quanta mala Conradini supplicium inuexerit, & in primis Siculas illas vespas. Inter Mariae tamen & Conradini causam multum interesse. Hunc enim armata manu Neapolitanum regnum fuisse ingressum, ut tam vitam quam regnum Carolo Andegauensi eriperet: Mariam inermem & solam

fere, in-
(c) Bellieurius Galliae regis legatus executionem impetire nititur.

fere, in Angliam tamquam ad asylum confugisse, ut contra rebelles subditos cognatæ reginæ opem imploraret. At pro auxilio, viginti annorum captivitatē sustinuisse, ac tandem capitis damnatam. Non hanc idoneam esse avertendi periculi, quod tam ipsi Elisabethæ, quam religioni ac universo regno impendere dicant, rationem, quæ eum inaudita in tantam reginam crudelitate conjuncta sit. Quin potius multo majora inde pericula ac magis cruenta damna oritura. Quod si rebus suis bene consultum velit, non tam perdere quam conservare reginam Scotiæ anniteretur: cuius vita certissimum futurum sit tam publicæ quàm privatæ tranquillitatis ac salutis pignus. Hanc unam esse, quæ tam Gallorum quam Scotorum arma divertere ab Angliæ regno possit. Notum esse quorum instinctu regina ad extrema hæc & præcipitia consilia descenderit, eorum nempe qui nihil magis metuant, quam ne Elisabetha mortua, Maria regnum hæreditario jure sibi debitum assequatur. Prætexcum sumi religionem, quam nuper audiente te disputarunt, conservari non posse, vivente ea quæ a teneris annis Papismi erroribus infecta, omnibus modis extinctam eam cupiat. Atque hanc unam causam esse, cur illam è medio, & quidem crudeli supplicio sublatam velint: in quo non reginæ commodum & regni salutem, sed suas ipsorum utilitates & affectiones sequantur. Regem vero suum reginæ omnia frustra cupere, ac rogare, ne subditis illa suis regias coronas tam contumeliose habendi faciat potestatem: non ignarum in rebus ad imperii dignitatem & incolumitatem spectantibus optimum esse tam anticipata ac periculosa remedia procul habere, ac nihil quod necesse non sit, mutare. Vreretur suo ipsa consilio, quod Gallorum regibus per bella ista civilia non semel dedisset: quum certum sit, tam acerbas poenas de summis Principibus in quos nulla nobis potestas est, sumtas, non modo non prodesse, verum etiam summa pericula & gravissima damna afferre. Quod si posthabitis bonis consiliis afflictam reginam, non, prout clementiæ & hospitalitatis lex postulat, consolari, sed ex mera invidia atque odio pessumdare ipsa voluerit, regem suum eam injuriam quam gravissime laturum, e jusque ulciscendæ rationes initurum: ut in re quæ ad communem omnium Regum & supremorum Principum, & in primis ad Galliæ Regum injuriam ac contumeliam pertineat.

Differentem ita, ac multa alia dicentem Belli-

curium, Elisabetha contra quam aliàs solita erat, impatienter audivit, tandem vero ita respondit: Quandoquidem res hæc tam gravis sit æque ardua, se cum suis Consiliariis super ea amplius deliberaturam. Ad id vero tantum Bellicurii orationis tres menses fuerit dilata. Hæretici interim tam Angli quam Galli Elisabetham urgere non desistebant, hi monendo ac varia consilia ac pericula comminiscendo, illi supplicando. Prædicantes in primis nulla re suam illam religionem incolumem conservari ac stabiliri posse clamitabant, quam Mariæ reginæ morte: quæ Angliæ sceptrum olim potita, sine dubio alterius illius Mariæ exemplum imitatura, & extincta vera religione, Papsimum reduktura, & totam insulam tyrannico Pontificum jugo rursus subiectura sit. Sed & universum Elisabethæ consilium Lotharingicæ & Guisianæ domus odium incitabat. Ad pericula quod attinet, Galliæ regem suis rebus ita impeditum esse aiebant, ut nihil minus quam de Anglia oppugnanda cogitare possit: idque facile ipsos Lutheranos prohibicuros. Scotiæ regem, in cuius regno tantam ipsa habeat factionem partibus suis addictam, non valde metuendum esse: ac facile animum ejus successione in regno spe placari posse. Guisianorum non eas esse opes, ut tanto regno metuendæ sint. Hispaniæ regem jam ante capitali odio Elisabetham persequi: hacque ipsa ratione non minimam nocendi ipsi occasionem sublatum iri. Et ut horum nihil esset, incertum tamen quodcumque bellum tantum periculi non habere, quantum longior Mariæ vita non modo ipsius Elisabethæ vitæ, sed & religionis & totius regni statui atque incolumitati allatura sit; ut quæ factionis suæ viribus Angliæ sceptrum comparare sibi nunquam sic cessatura. Quin jam illam à plerisque Catholicis pro regina ac suprema domina agnosceret, atque ita nominari. Apud regni ordines reginam non semel conquestam esse, adeoque ægerrime tulisse, quum ut proximi sibi hæredis & successoris nomen ederet, rogaretur. At Papsitas non modo Mariæ hoc jus post mortem Elisabethæ, sed ipsa adhuc vivente, tribuere ac vindicare. Quibus aliisque rationibus homines invidi & Catholicæ religionis hostes infestissimi Elisabetham perpulerunt, ut de Maria supplicium sumi jussent.

III. Maria interim mortis nuncium expectans, in carcere cœlestem quasi vitam auspiciata erat, assiduæ divinarum rerum contemplationi, præca-

tionem, [a] jejuniis, aliisque spiritualibus exercitiis dedita, jam viam sibi ad cœleste illud gaudium parans. Quum paullo ante mortem in morbum incidisset, Medicus ægre à custodibus veniam prodeundi impetrare potuit ut herbas quasdam ad remedium necessarias quæreret. Decreta Mariæ morte Elisabetha Besleu ad Comites circa Fodringhanum habitantes misit: qui unâ cum rerum capitalium quæsitore XXV. Februarii Fodringhanum venerunt; statimque à prandio Mariæ reginæ significarunt, habere se quod cum ipsa loqui vellent. Illa quamvis in lectulo ægra decumberet, nihilominus nunciari eis jubet, si res magna sit de qua secum agere vellent, brevi paratam fore. Sic ergo è lecto surgens, ad pedes ejusdem consedit, frontem quantum in illa fortuna poterat, explicans, & gaudio aliquo modo renidens, quum in quotidianis precationibus assiduas lachrymas profunderet. Ingressus ergo ad eum Sarisburienfis unâ cum Cantii Comite. Amia Paulero, Druisio & Besleo, nudato capite, aduentus sui causam exposuit: nimirum, Reginæ ac Consilio ipsius, uti & uniuersis regni statibus, bonum & ad quietis ac publicæ salutis conservationem necessarium visum esse ut sententia contra ipsam lata executioni demandaretur. Lectis inde à Besleo tam sententia quam Elisabethæ mandato; Maria intrepidus animo sic loqui cœpit: Misericordiæ quædam species est, eos quos perdere semel decreveris, longiori mora non torquere. Quamvis autem captivitas mea, in qua jam viginti annos per summas miseras & ærumnas vixi (si vita dicenda est, & non potius crudele supplicium, in qua viva simul & mortua omnibus visa sum, quum nec vivendi initium nec moriendi finem reperire possem) cita morte me frustrata sit; tamen vel jam quoque quod affertis mihi nuncium gratum mihi est, quum brevi omnibus me miseris defuncturam intelligam: eoque nomine magnas vobis habeo & ago gratias. Mortis quidem hujus ignominiam innocentia mea facile delebit; at ægritudinem, quas in carcere hætenus perpessa sum molestiæ abstergent. Equidem postquam Mundi vanitatem, hominum perfidiam, ac rerum omnium inconstantiam experta sum, dici non potest quantum omnia hujus Mundi regna & opes contempnam, & mortem, quam in propinquo tamquam omnium mearum ærumnarum finem ac salutis portum video, obuiis ulnis excipere cupiam. Optatissimum hoc nuncium tribus jam in-

tegris mensibus summo desiderio expectavi: quavis, ut verum fatear, illud animo meo quodammodo molestum est, quod ex fide illa quam juramento sancitis Reginæ sororis meæ promissis habui, nullum aliud fructum cepi quam justum dolorem, jam, licet sero, tam turpiter deceptam me videns. Sed ut ut sit, me quidem vita citius quam ipsi seruiendi voluntas deficiet; hancque benevolentiam & desiderium mecum in sepulcrum feram. Nunc illa una consolatio me sustentat, quod pro Dei ac Catholicæ religionis causa mortem obeo: cui & pauxillum hoc quod reliquum mihi est vitæ; & quidquid in venis ac corpore meo restat sanguinis, lubens conficere, summo ad alteram illam vitam quamprimum transeundi desiderio accensa. Sed & illud mihi non leui est solatio, quod intelligo regni hujus statum, & coronam optimæ meæ sororis, cujus magnitudini, Deum testem laudo, numquam invidi, per mortem meam omni periculo liberatum iri: etsi vereor ne commoda illa quæ mortem meam nonnulli allaturam putant, in gravissima damna & pericula propediem commutentur. Equidem nunquam sperassem, sororem meam tanta severitate, vel potius crudelitate in me usuram, quum nulla re à me læsa aut offensa sit: nisi quis pro læsione illud interpretari velit, quod misera & captiva femina ex carcere evadendi rationes non negligat. Quæ in re si quid culpæ est, certe tam atroci pœna vindicari non debet. Regina sum libera, neque ullius hominis imperio subiecta, & vel invitis omnibus, talis moriar. Caput meum funestum/Anglis erit spectaculum; & vestrum quod ex morte mea capitis, gaudium, gloriæ mihi erit & triumpho. Multi splendorem magis gladii quàm ipsum ictum formidant: at ego illius in caput meum paratæ funestæ securis tam splendorem quam ictum magno animo contemno. Nullum vobis nec in corpus nec in animam meam est imperium: quorum alterum quum à vestra injuria defendere non possim, Deus saltem alterum conservabit: in cujus manus me totam tradidi, omnique propriam à me voluntatem abdicavi, ut ipsius voluntati in æternum obediam. Inter omnes fortunæ adversitates nihil aliud secundum aut fastum exopto quam Dei gratiam; quam consequuta, non potero non beate mori. Cur non reidentis vultu cœlos aspiciam, quum illi reidenti vultu me ad se vocare videantur? Cur non bono meo

gaudeam,
[a] Mortis sententia contra Mariam ejusq; responsio.

gaudeam, quæ omnibus malis jam liberam me fore video? Cur non felicitatem hanc mille vitis potior, cupido animo amplectar?

IV. Hæc quum illa ridenti ac serena fronte, [a] ex qua facile summâ animi tranquillitatē cōjicere licebat, dixisset, imposta SS. Bibliis Anglicæ lingua, sed à Catholico viro, conscriptis dextera, interposito juramento protestata est, numquam se quidquam contra Elizabethæ sororis suæ vitam machinatum esse, nec de ea evetrendamquam cogitasse; sed potius optima & faustissima quæque optasse. Ibi unus circumstantium, Iuramento huic fidem se habere posse negavit, utpote quod libro Papistico adhibito fieret. Adeo eis quibus mors destinata est, omnia in exitium vertunt. Secundum hæc regina à Commissariis petit, ut quod restaret vitæ quiete transigere, atque interim de rebus suis disponere sibi liceret; utque cum in finem chartæ aliæque jam dudum ablata, quæ nemini tamen utilia esse possent, sibi restituerentur. Besleum consolari volentem illa interpellavit, ipsius consolatione nihil opus se habere dicens. Quum ille ut saltem Decanum Petroburgensem, hominem eruditissimum, audiret, perisset; Regina, Si Catholicus est, inquit, lubenter sane audiam; sin minus, rogo ut Eleemosynario meo ad me aditus permittatur. Quod quum Besleus illa conscientia ac sine gravissima reginæ suæ offensione facere se posse negasset, simulque hæreticorum more quædam diservisset illa ita respondit, ut postea Besleus numquam os nisi in laudes ipsius aperuerit, omnesque reginæ tam ingenium quam constantiam admirati sint. Antequam digrederentur Comites reginæ significarunt, postmodum moriendum ipsi esse: quo nuncio nihil illa turbata statim sequentem epistolam ad Eleemosynarium suum scripsit.

Hodie ab hæreticis tam ut religionem meam desererem, quam ipsorum uterer solatiis, impugnata sum. Ex Burgonio vero & aliis intelliges, me de fide mea, in qua mori certum mihi est, fideliter protestatam esse. Petii ut mei convenienti tibi potestas fieret, quo peccata confiteri & sacramentum è manibus tuis recipere mihi liceret. At id crudeliter mihi negatum; ut & transportandi in Galliam corporis mei, & condendi testamenti, aut quidquam aliud nisi per ipsorum manus scribendi potestas. Quandoquidem ergo te aut alium Catholicum sacerdotem habere non possum, peccata mea universim, quæ speciatim

enarratura eram, confiteor; teque in nomine Dei precor & obsecror, ut ad peccatorum meorum expiationem hac nocte mecum vigilare, Deumque pro me obsecrari, tum absolutionem ab omnibus peccatis mittere mihi velis. Conabor equidem ut presentibus illis convenire me tibi liceat (quod de aulæ meæ Præfecto jam mihi permisum) tumque genibus tuis advoluta, benedictionem à te petam. Interim velim ad me certas preces mittas, quibus tam hac nocte quam sequenti mane commodissime uti possim. Tempus enim breve est; nec scribere mihi amplius vacat. reliqua tibi commendo &c.

Viribus inde exigua buccella paulum refocillatis, omne ad se domesticum ministerium convocavit, & ubertim flentes ac plorantes suavissimis verbis, ipsa, jam animo nihil quam mortis imagine obversante, consolata, quod reliquum habebat auri & argenti, vestium & aliarum rerum distribuit, singulos rogans, ut Deum pro se deprecarentur. Oratorium mox ingressa, litteras quasdam scripsit: deinde nudis innixa genibus totam noctem in oratione, & Passionis Domini Nostri Iesu Christi contemplatione transiegit, bis tantum interim surgens, paucilli vini sumendi gratia quo vires adverte valetudine, præter alia incommoda, valde prostratas, reficeret. Paulo ante diem, quæ longam illam mortis noctem allatura ipsi erat, duas gynæcei virgines, quæ in oratorio remanserant, & ipsas egredi iussit: tumque solitaria multo ardentius in preces effusa, sacratissimum corpus Christi ex suis ipsa manibus accepit (ut quidam affirmant) facta ad id in casu necessitatis, à Pontifice singulari potestate, ne tam salutaris viatico privaretur. Circa horam nonam prætor seu capitalium rerum quæstor advenit, album baculum manu ferens: illam vero nihilominus orationi ferventissime insistentem, duo nobiles, quos Paulerus cubiculo apposuerat, ut surgeret monuerunt, qui deinde facti sunt, se tantam ac tantis tam animi quam corporis dotibus ornatam reginam sine summo dolore ac commiseratione aspiciere non potuisse.

V. Antequam cubiculo egrederetur, [a] tam ministros quam virgines lachrymis, singultibus ac dolori nimium indulgentes, sic affata est: An vos quietem meam mihi, ac bonum vestrum vobis ipsi invidetis? Me quidem si amaretis, gratularem mihi, jam mox tot ærumnis & calamitatibus

[a] Quanta constantia supplicium adierit, &c.

mittatibus quibus jam diu oppressa fui, liberandæ. Annulla alia arma nobis sunt quibus afflictionem hanc vincamus, [a] quam impotentes lachrymæ? Quid? non vos laborum meorum finem, & gloriæ initium videtis? O quam amœna & jucunda via est quæ ad cœlum ducit! O beatas animas, quibus ex miseriarum hac valle quamprimum emigrare, & ad sui originem revolare datur! Ut totus hic terrarum orbis, & omnia quæ in eo sunt, ad cœlestes illos orbis & ingentem machinam nullam habent comparationem, sic tota etiam longissimæ hominum vitæ periodus ad sempiternum illud ævum minus nihilo est. Me quidem nihil in hac mea morte sollicitam habet, quam quod fidelia vestra officia & diuturna servitia non uti volo remunerari aut compensare possim. Hoc tamen quidquid est, a me accipite, tam animi mei erga vos pignus quam adversi mei casus monumentum. Mei vos, quæso, tamquam dilectæ vestræ reginæ memoriam, quoad vixeritis, illibatam in futurum conservate; jam vero in dulci cœlestis gloriæ, quam à Deo mihi paratam spero, memoria ut moriar permittite.

Hæc quum illa magno animo dixisset, nec quisquam esset qui lachrymas & singultus teneret; Comes Sarisburiensis cubiculum reginæ ingressus, monet ut eò discenderet ubi jam ad funestum illud spectaculum omnia erant præparata. Tum illa exigua panis buccella & vini haustu sumto, velum capiti injicit, quumque iterum toti gynæceo osculo genis impresso valedixisset, ministris vero dextram osculandam præbisset, ad supplicii locum alacri gressu perrexit.

*Hei mihi! quæ video spectacula! Sicine tantam
Reginam, longa serie tot Regibus ortam;
Illam quam nuper venerata est Gallia regis
Exorem; Scotia patribus quæ jurâ vocatis
Non pridem dederat, duplici diademate fulgens,
Illam quæ majus nil tota Britannia habebat,
Infans cæsum, (scelus ah!) perisse securi!*

Eadem majestate qua semper ante solita fuerat gradientem, ex ministris nonnulli, quibus id permissum fuerat, ad feralem supplicii locum sequebantur, qui totus pullata veste inductus, non tam læstum omnium piorum testabatur, quam supplicii & atrocitatem & injustitiam derelictabatur. In medio podium ligneum erat erectum, quadratum duodecim pedes longum & latum, duos altum. Ad id quum venisset regina, Amiam Paulerum roga-

vit ut enitentem adjuvaret, dicens: Vltimum huic fore laborem quem ipsi impostura, ac primum gratum officium quod ab illo postulatura esset. Mediæ inter Sarisburiensem & Cantii Comites stanti Besleus sententiæ & executionis mandatum prælegit: interea vero spectatores plerique attoniti, vix sibi ipsis credebant, se videre tantam tamque perfectam Principem, in tam tristis mortis confinio versantem. Et quemadmodum, ut est in vulgato versiculo,

Gratior est pulvere veniens è corpore virtus:

Sic omnibus illud numeris absolutum formæ decus & corporis pulcritudo, animi perfectionem quæ præcipue in constantia ac mortis contemptu elucebat, plurimum commendabat.

VI. Postquam ergo in vere regio hoc throno [b] (è quo plus ipsi gloriæ quam omnibus regibus ex omni regia pompa accessit) constitisset, oculisque intrepidus totum conclave, in quo trecenti circiter homines congregati erant, percurrisset, in genua procidens, paucis verbis iterum de innocentia sua protestata est, sanctissimeque juravit, Dei nomen in testimonium advocans, nihil se contra sororis suæ (sic enim in omni sermone eam appellabat) vel vitam vel regni statum machinatum esse, aut cum quoquam conspirasse. Tum circumstantes his verbis alloquuta est: Vix dubium mihi esse potest, quin inter tam multos, qui tristem hunc meum, Francorum & Scotorum reginæ, & Anglicani regni hæredis, finem spectatum huc convenistis, non omnino nulli sint, qui fortunam hanc meam & tristem vitæ exitum commiseratione, atque adeo lachrymis prosequuturi sint: quos tamen rogatos velim, ut innocentiam potius meam laudent, quam mortem (quæ nihil nisi gaudium & solacium mihi afferre potest) deplorent. Equidem morior expers omnium quorum arguor criminum, & animam meam pro Catholica religione, in qua semper vixi, sacrifico. Quod si post diligentem in omnes meas actiones & consilia inquisitionem, quidquam deprehensum foret quo sororem meam non dico læsissem, sed vel minima injuria aut molestia affecissem; equidem vitæ indignam me ipsa putarem. At licet nullius omnino mihi erga ipsam delicti conscia sim Deus tamen ad aliorum meorum peccatorum expiationem ad extremam hanc me necessitatem deduxit, infirmis quidem periculosa,

[a] quibus verbis suis consolata sit. [b] Ejus exitus verba, & gloriofus exitus.

Iosam, sed gloriosam iis qui per crucem Salvatoris omnia superant & vincunt. Quare mortem hanc tamquam à Deo missam accipio: quem humillime veneror precorque, ut iis qui tristem hunc mihi exitum præpararunt, clementer ignoscat; gratum mihi illum quidem, nisi falsus qui obrenditur prætextus, ingratum mihi cum quodammodo & amarum redderet. Mihi tamen illud solatio est, quod Deus ipse, qui solus occulta hominum, atque adeo ipsa cordis penetralia videt, tandem aliquando innocentiam meam dissipatis iniustitiarum nebulis, in lucem producet. Et ratio contra me instituti processus, & cetera omnia coram Deo & æquis hominibus satis superque non modo à mortis reatu, verum etiam omnis criminis suspicione me excusabunt. Meo exemplo mundani homines sceptris, coronas, & quidquid in hoc Mundo est, discent contempnere postquam me quoque tam luctuosum fortunæ ludibrium debuisse videbunt. O quam periculosa, quam exitiosa est hæresis iis in locis ubi imperium nacta est! Quod si in hoc ætate quisquæ est Catholicus, eum ego atque oro ut Deum pro salute mea deprecari, mihi que innocentia & mortis in Catholica Apostolica Romana religione obita, testimonium perhibere velit: iterumque protestor; libertatem hanc unam ob causam à me quaesitam atque optatam, ut Catholicam religionem in hac insula promovere possem. Atque ita elementissimæ Dei voluntati unice acquiescens, mortor, qui brevem hunc dolorem & ignominiam æterna gloria mihi compensabit.

His dictis, [a] ad aulae suæ præfectum conversa, rogavit ut tam triste nuncium ad regem filium, atque unâ extremam hanc matris benedictionem quam crucis signo expresserat, perferret. Hujus, aiebat, injuriæ ultionem Deo commendo: simulque omnibus ita ignosco, uti peccata mea à Deo mihi condonari volo. Deinde ad Andream Pauletum, Quæso, inquit, mi Paulete Elisabetham sororem meis verbis exora, ut quæ miseris meis familiaris testamento legavi, rata habeat, neque severius eos tractet, quod eorum nonnulli meam tamquam reginæ & dominæ suæ libertatem procurare satagerunt: in quo quum fidelium ministrorum officium fecerint, sane non tam pœnam quam laudem merentur. Illud vero quod reginam sororem rogavi, ut corporis mei in Galliam transportandi meis fieret potestas, nec quidquam ipsi obesse potest, & regali meæ dignitati est debitum. Nec mirum videri debet quod in terra amica & sancta, & quæ Catho-

licam colat religionem, requiescere cupio, ut mirum precationum aliorumque meritorum suam particeps: etsi non ignoro, etiam ei qui in sterquilinum abjicitur, à Natura paratum esse sepulcrum. Ecce tibi admirabilem charitatem, constantiam, & Christiana Principe dignum studium: Ethnicorum est & hæreticorum omnem sepulturæ curam suisque deque habere, & cum illo Philosopho nihil interesse putare, humine an in sublimi corpore putrescat: aut cum Wiclepho dicere, Mundum univèrsum Dei esse templum, nec referre in qua ejus parte quis sepeliatur. Sed ad luctuosam mortis revocor narrationem. Extremis erga homines precibus & mandatis defuncta regina, ad Deum preces Latina lingua fundere cœpit: quas quum Minister quidam interrupisset, illa vero quæ cum hæreticis nihil commune sibi esse vellet, ægerrime hoc ferret, Sarisburiensis Ministrum tacere jussit. Tum illa alias deprecationes, *Libera me Domine, & Misere mei Deus*, recitans, quum gynæcei virgines singultientes audivisset, ad eas conversa, per Deum obtestata est, ut casum hunc patienter ferrent. Post longam precationem à Cantuarii Comite iterum tentata fuit, sumpta occasione ex Crucis quam manibus illa gestabat, effigie, quam nihili aiebat esse; ac satius fore si crucem Christi pectori haberet impressam. Cui illa gravissimis verbis respondit, signum hoc sive objectum valde esse necessarium, ut quo animæ ad cœlum, quod illo referatur sit; eleventur. Vix quisquam sane aderat, qui in tam tristi spectaculo lachrymas terneret. Finitis precibus, ac ter Crucis expresso signo, surrexit, & pedissequarum opera velum ac superiores vestes posuit. Accedentem carnificem holoserico amictum, & torque aureo superbientem, & operam in detrahendis vestibus præbere volentem, illa manum abstinere jussit; ægre tamen impetravit. Quum Crucem quam collo gestarat, pedissequarum uni donare vellet, atque pro ea duplum precium carnifici offerret, repulsam passa est. Ferali ergo linteo pedissequarum opera velatis oculis, & venia carnifici data, in genua rursus provolvitur, & Pario marmore candidiori protensa cervice, gladii ictum expectabat. Sed carnifex caput trunco impositum, ter repetito ictu abscidit. Sanguis argentea pelvi fuit exceptus. His pleraque omnia similia apud Puckeringham Scoticarum rerum scriptorem, descripta exstant,

Cc

Eccc

[a] *Extrema ejus mandata.*

Ecce Caledoniâ commissa piacula regni,
 Infandumque nefas; quum regina colla securis
 Et geminum diadema ferit: quo nulla vedustus
 Funere majus habet seris nec profertur annis
 Posteritas magnique necem mirabitur instar
 Prodigii. Regina, tuam Sed gloria major,
 Quo tibi culpa minor; tantoque celebrius orbe
 Nomen erit, quanto fidei constantia major,
 Dum jugulum petit intrrepidum scelerata securis.
 Quæ tibi mens tum licetor, erat, quum verberare crudo
 Colla secas, manibus quæ non contingere fas est?
 Si Mariam post Teutonicos mors ipsa triumphos
 Fugit, & attonito percussor constitit ore:
 Tu Mariam vita privas, nec torpuit istus
 Majestate sacri capitis, ferrumve repressit
 Dextra nec augustos acies defecit in artus?
 Hei quantus Regina jacet ter maxima truncus!
 Quæ matres Regumque nurus supereminet omnes.

Caput abscissum carnifex aliquamdiu spectato-
 ribus ostentavit, cum his verbis: Deus incolumè
 fervet reginam Elisabetham. Deinde: Sic pereant
 omnes Evangelii hostes. Quam lugubre, Deus bo-
 ne, spectaculum! Videre tantæ Reginae caput à
 corpore resectum, cruore adhuc madens, in car-
 nificis manibus: illud caput inquam, cui nec con-
 tinuæ ærumnæ & res adversæ, nec viginti anno-
 rum captivitas, nec mortis terror (qui multis sæpe
 una nocte canos attulit, totumque corporis ha-
 bitum immutavit) nec denique ipse cruor nativum
 decus & incomparabilem olim pulcritudinem ita
 auferre poterant, quin ejus aperta lineamenta et-
 iam in funesto illo actu apparent. Perierat à
 Pauleto Mariæ gynæceum, ut mortuæ corpus sibi
 exuere, & in loculum componere liceret, utque
 ab eo carnifex manus abstinere juberetur: sed id
 impetrare non potuerunt. Asportatum inde in
 cubiculum, tum primum quum jam corrumpi
 anciperet, balsamo fuit inunctum, & plumbeo lo-
 culo inclusum: ac tandem sine ullo honore aut
 pompa funebri, Petroburgi in templo sepultum,
 ubi jam olim quoque Catharinæ Hispanæ, ejus
 quæ Caroli V. soror, & Henrici VIII. Angliæ reg-
 nis uxor fuit, corpus fuerat humatum. Inter alia
 Angli scriptores qui historiam hanc mille menda-
 ciis & fallacibus, quoad crimina Mariæ imposita
 eam flammæ supplicii, referferunt, ajunt, asseres è
 quibus pegma constructum fuerat, pannos, pavimè-
 tum & quidquid cruore respersum fuerat, aut aqua
 ablutum fuisse aut flammis traditum; quod scilicet

metus esset, ne olim ista inter reliquias asservat-
 tur & honorarentur. Suro de Maria supplicio, sta-
 tim Comitis cujusdam filius ad Elisabetham fuit
 ablegatus, qui de tota re certiore eam faceret. Cu-
 jus rei fama ubi Londini percrebuit, per totam ur-
 bem statim campanarum sonitu & accensis igni-
 bus, publicæ lætitiæ signa data sunt; ac parum An-
 gulus habebatur, qui non magno gaudio exultare
 videretur. Elisabetha vero accepto nuncio eo die
 in cubiculum se abdidit, verita scilicet ne probro
 sibi haberetur, si de cognato sanguine ipsa trium-
 phum velut ageret, ac tam ignominiosa morte
 propinquæ suæ lætaretur. Nec tamen vultu ita fin-
 gere aut ad tristitiâ componere poterat, quin oc-
 cultæ lætitiæ indicia se proderent. Quamvis au-
 tem nobilissimæ reginæ morti quamplurimi illa-
 chrymarint, tum multi etiam summi Reges ac
 Principes enormiter ea se læsos senserint; nemo
 tamen justa ultione maculam hanc delere conatus
 est. Gallia religionum dissidiis & civili bello ita e-
 rat implicata, ut exterarum rerum curæ superesse
 aut vacare nõ posset. Reliqui vero Christiani Prin-
 cipes ociosi tam cruentæ tragœdiæ spectatores,
 quæ injustæ caedis ultores esse maluerunt. Sed quis
 non miretur, filium quoque tantis dotibus ornatum
 sic matris oblitum, ut de ejus morte ulciscenda nõ-
 quam cogitasse videatur? Atqui erit fortassis,
 quando tanta, ut mollissime dicam, patientia apud
 posteritatem probro ipsi erit; quum Naturæ, divi-
 nis & humanis legibus tam matris quam suum
 ipsius honorem reparare teneatur.

Sed Deus, ipse Deus tanti se criminis olim
 Se dabit ultorem, novus aut nascetur in orbe
 Alcides, qui reginæ miseratus iniquum
 Hospitis exitium, vindex fecit æquora classe,
 Pollutumque manu cognato sanguine regnum
 Expiet armata, ac doceat mansuete servos.
 At te tantarum moveant spectacula rerum,
 Hæresis, incutiensque tibi tua monstra pudorem,
 Si quis adhuc superest, tunc nunc si aus omnis, & erra,
 Et incitis patuere dolis, postisque bidentum
 Exuvias, patefacta lupi præcordia crudi.
 Sed tolluntur humi suspiria, nubila fumum
 Sanguinis excipiunt insensiti, & ipse piorum
 Exaudis lacrymas genitor, nec deseret umquam
 Militiam dux ille suam, nec parva rependet
 Præmia, sed rutilis victores infretos astris,
 Perpetuoque gregem electum tutabitur ævo.
 Non eadem tibi conditio, non sita parantur,

Impietas

*Impietas, dabis aeternas, dabis improba poenae
Tempore, cumque tuis auctoribus ipsa peribis.*

Atque hic fuit exitus Mariae Iacobi V. Scotorum regis filiae, Francisci Galliarum regis conjugis, Anglicani regni haeredis: cujus tam animi quam corporis dotes, antequam finem capiti huic impono, paucis describere operae precium videtur.

Nata fuit Maria Anno M. DXLII. mense Decēbri, ex regali Stuartorum, Scotiae regum familia, patre Iacobo V. & matre Maria Guisla, Longovillani quondam Ducis vidua, mortua anno M. DLXXXVII. mense Februario. In Galliam abducta fuit Anno M. DXLVIII. mense Augusto, quum vix sextum aetatis annum attigisset: ut Angli, qui sui regis filio eam conjugem expetebant, ea spe frustrarentur: quod ut inter Gallos & Scotos summae necessitudinis, ita inter Anglos & Scotos acerbissimi odii & inimicitiae, quae magnis cladibus utrimque fuit exercita, causa fuit. Mortuo Francisco II, marito, eodem mense, nempe Augusto, Anno M. D. LXXI. in Scotiam rediit: ubi Henrico Stuardo Darlao Laviniae Comitissae filio, & coque suorum fraude ac prodicione occiso, Bothuelio Comiti coacta nupsit. Tandem à suis ipsa quoque proclata, & proelio cum rebellibus commisso victa, in Angliam confugit, ut cognatae reginae armis & ope, liberaliter ab Elisabetha ultro promissa, ad recuperandum patrum regnum uteretur. Veram & legitimam Anglicani regni fuisse haereditem ne ipsi quidem Angli vel quicumque haeretici negare possunt: utpote nata ex Margaritae, quae Henrici VII. Anglorum regis fuit filia, & Iacobi IV. Scotiae regis conjugio; quum jam ex Henrici VIII. posteris praeter Elisabetham nemo esset superites. Catholicae Romanae religioni à teneris annis in-nutrita, eandem non solum semper professsa & constantissime, quantum in regno haeresibus penitus corrupto fieri poterat, tutata est, verum etiam pro ea vitam profundere non dubitavit. Certum enim est; ob duas has potissimum causas Mariam morte affectam. Primo, odio religionis: quod haeretici, ea viva; Catholicis numquam patrocinium & resurgendi spem defuturam inselligerent. Deinde, metu successione: quod in dem facile ruinam suam praevidebant, si Maria aliquando (quod jus utpote proximae & legitimae haeredi, vivae numquam eripi poterat) rerum in Anglia potiretur. Quum ergo male actum secum iri viderent, si Elisabetha ante Mariam moreretur, id operam dederunt, ut ante

Elisabetham mori cogeretur. Ad animi & ingenii dotes quod attinet, non solum tanta femina sed Principe etiam dignis virtutibus ornata fuit: sed constantia ejus praecipue in morte enituit, ob quam vel solam felicium & beatorum numero adscribere eam non veremur. Ingenio fuit vivo & supra sexum capaci. Sex linguarum gnara, quas omnes non utcumque sed eleganter callebat. Latinae scilicet, Gallicae, Italicae, Hispanicae, Angliae & Scotiae: adeo ut eruditio quam in filio ipsius rege miramur, quasi haereditario à matre accepta videatur. Formae venustate ac totius corporis ad elegantiam compositi decore, paucas illius aequales, superiorem certe neminem habebat. Tantam vero in omni vita fortunae inconstantiam experta est, ut inter illustria exempla merito possit numerari. Ac quamvis vita ejus exitum habuerit valde durum & cruentum, nihilo tamen ceteris qui mollissime decedunt infeliciorem, sed fortunatiorem etiam fuisse merito censemus. Et si rationes recte putamus, diversae quidem sunt semitae quibus ab hac vita eximus, unus tamen idemque locus est quo omnibus tandem est veniendum: veluti diversis carceribus emissae quadrigae per stadium ad unum eundemque calcem decurrunt. Recte Philosophus ille mortem unam aliam majorem esse negabat, sed aequali mensura mortem in mortales omnes exercere imperium & vim suam, illam nimirum qua finem vitae imponit. Mortem vero unam beatiorem esse altera ut non nego, ita inter maxime beatas hujus reginae mortem numerandam affirmo: ut qua Catholica religio & Dei gloria plurimum fuerit illustrata. Nos quidem omnibus votis optamus, ut tantae reginae filius aliquando ad Catholicam Ecclesiam gremium revertatur, atque ita ceteris virtutibus hoc uno, sine quo illae nihil, colophonem addat: Ad extremum gloriosissimae reginae martyrium hoc epigrammate, quod in Theatro Crudelitatis haeticorum legitur, concludimus.

*Post varias clades miserorum: & caedis aceruas:
Insontum, comes exornat spectacula mater
Supplicio, & regum soror & fidaissima conjunx.
Illa Caledoniae ad aemate clarus oris,
Sed micat in coelis fulgentior: inde corona
Sanguinis, infandaque manet vandaeta securis,*

Cc 2

DE

(a) Mariae reginae natales, ingenium & mores.